

16. USA PATRIOT ACT Sunset; <http://epic.org/privacy/terrorism/usapatriot/sunset.html> (05.06.2009).

17. U. S. Criminal Division Annual Report. United States Department of Justice, 2004; www.usdoj.gov/criminal/CRMAAnnualReport2004.pdf (15.02.2009).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Коблан Андрій Михайлович – аспірант кафедри нової і новітньої історії Львівського національного університету ім. І. Франка.

Наукові інтереси: новітня історія (90-і рр. XX століття).

ВИСВІТЛЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ “ТАЙВАНСЬКОГО ПИТАННЯ” В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Валерія МЕЛЬНІЧЕНКО (м. Миколаїв)

У статті здійснюється спроба аналізу висвітлення тайванського питання в офіційній вітчизняній та зарубіжній історіографії, його узагальнення та систематизація. Автор на підставі науково-методичної літератури розглядає не тільки історіографію з досліджуваної проблеми, але й складові “тайванського питання”.

У цій публікації автор поставила за мету підкреслити роль тайванського питання для китайсько-американських взаємостосунків та простежити процес становлення й розвитку тайванського питання в працях українських, російських та західних дослідників.

Ключові слова: тайванське питання, державний суверенітет, світове лідерство, політичні переговори, політологи, міжнародні відносини, регіональний конфлікт, протистояння, зарубіжна історіографія.

The author of the article analyses, summarizes and systematizes the Taiwan question in Ukrainian and foreign historiography. The author examines not only the historiography of the problem but also the main parts of the Taiwan question.

The author underlines the role of the Taiwan question for the Chinese-American relations. The author tries to trace the beginning and the development of the Taiwan question in works of Ukrainian, Russian and foreign scientists.

Key words: Taiwan question, state sovereignty, global leadership, political negotiations, political science, international relations, regional conflict, opposition, foreign historiography.

Тайвань є середньою ланкою ланцюга островів у західній частині Тихого океану. Він розміщений за 160 км. від південно-східного узбережжя материкової частини Китаю. Тайвань – один із найбільших островів Азії. Острів Тайвань рівновіддалений від Шанхаю і Гонконгу. Територія, що перебуває у складі Тайваню, включає сам острів Тайвань, а також острови Цзіньмень (Кемой), Мацзу, Пенху (Песькадорські) і десятки дрібних островів.

Не має потреби зосереджувати увагу читачів на гостроті тайванського питання, розкривати актуальність цієї теми, бо все це ґрунтовно розглянуто як у вітчизняній, так і зарубіжній історіографії. Але, на думку автора,

доцільно буде згадати складові та суттєвість тайванського питання, у якому міститься наступне: по-перше, тайванське питання є проблемою, яка виникла внаслідок внутрішньої війни Китаю і є державною справою Китаю. 1 жовтня 1949 року утворилася Китайська Народна Республіка. Після поразки частина військових і політичних осіб Гоміньдана відступила на Тайвань. За підтримки американського уряду вони перетворили Тайвань на базу збройних сил США. Таким чином, тайванським питання передусім є питання про стосунки між урядом КНР і тайванською владою. Це питання треба розв'язати власне китайському народу двох берегів тайванської протоки. По-друге, тайванське питання є питання про захист китайським урядом і народом державного суверенітету й територіальної цілісності, захист національної гідності, боротьби проти втручання ззовні. Американському уряду необхідно дотримуватися принципів трьох китайсько-американських спільних комюніке, остаточно виправити свої помилки й припинити втручання у внутрішні справи Китаю з причини тайванського питання і перешкоджати возз'єднанню Китаю. По-третє, суть тайванського питання полягає в боротьбі між розколом і боротьбою проти розколу, між “незалежністю Тайваню” і боротьбою проти незалежності Тайваню. Центр тяжіння питання полягає в боротьбі між одним Китаєм і “двома Китаями”. Китайський уряд і народ дотримуються принципу одного Китаю, категорично виступають проти всіх спроб, спрямованих на розкол батьківщини й нації, категорично виступають проти створення “двох Китаїв”, “одного Китаю й одного Тайваню” або “незалежності Тайваню”. На думку автора, в останньому реченні закладено зерно китайської історіографії щодо тайванського питання.

У статті аналізується система розвитку механізму міжнародних відносин АТР, умови внутрішньополітичного розвитку Тайваню, особлива зацікавленість як США, так і КНР у визначенні характеру та способів возз'єднання острова з материковим Китаєм.

У центрі нашої уваги є “тайванська проблема” як структурний елемент вивчення міжнародних відносин на політичному просторі Азіатсько-Тихоокеанського регіону в науковій літературі.

Метою публікації є здійснення всебічного та критичного аналізу “тайванського питання” в науково-методичній літературі.

Досягнення мети дослідження передбачає розв'язання наступних завдань:

1. проаналізувати стан дослідження проблеми;
2. розглянути джерельну базу роботи й дати критичну оцінку документальній основі дослідження.

Тайванське питання є найістотнішим і найвідчутнішим для китайсько-американських взаємостосунків. Більше як 20 років тому Сполучені Штати дали обіцянку дотримуватися політики одного Китаю, що принесло їм

реальну користь, виражену в установленні дипломатичних відносин із Китаєм, розвитку китайсько-американських стосунків і збереженні стабільної ситуації на Тайвані. Проте варто шкодувати з приводу того, що Сполучені Штати знов і знов порушують свою офіційну обіцянку, зроблену ними перед китайською стороною і зафіксовану в Спільному комюніке від 17 серпня 1982 року, неодноразово поставляючи Тайваню сучасну зброю і військове спорядження. 2008 року в Конгресі США були спроби лобіювати “Акт про зміцнення безпеки Тайваню”, також адміністрація колишнього американського президента Дж. Буша намагалася залучити Тайвань до системи протиракетної оборони театру військових дій. Ці дії є грубим утручанням у внутрішні справи Китаю, створюють серйозну загрозу для безпеки Китаю, перешкоджають розвитку процесу його мирного об’єднання, тим самим завдаючи шкоди стабільності в АТР і в усьому світі. Подібні діяння, природно, отримують різку відсіч з боку китайського уряду.

Тайванська влада прагне проводити на міжнародній арені так звану “ділову дипломатію”, розширювати “міжнародний простір існування”, намагаючись врешті-решт створити “два Китаї”, “один Китай і один Тайвань”. Китайський уряд, зрозуміло, категорично виступає проти цього. Однак, ураховуючи потреби соціально-економічного розвитку Тайваню і реальні інтереси тайванських співвітчизників, він не заперечує проти неофіційних економічних і культурних контактів Тайваню з іноземними державами. Більше того, виходячи з передумови визнання одного Китаю, уряд КНР прийняв цілий ряд гнучких заходів для полегшення торговельно-економічних і культурних зв’язків Тайваню із зарубіжними країнами. Так Тайвань залишився в Міжнародному олімпійському комітеті під ім’ям “Тайбея Китаю”. Він фактично підтримує широкі торговельно-економічні й культурні зв’язки з багатьма країнами і регіонами світу. Кількість людей, що виїжджають з Тайваню в зарубіжні країни з метою туризму, бізнесу і навчання, а також по лінії наукових, культурних і спортивних обмінів, становить понад 1 мільйон на рік. Зовнішній товарообіг Тайваню в середньому щорік перевищує 200 мільярдів доларів США. Все це свідчить про те, що дотримання принципу одного Китаю не створило і не створюватиме перешкод для неофіційних стосунків тайванських співвітчизників із зовнішнім світом, не надало і не робитиме негативного впливу на нормальну діяльність Тайваню в галузі економіки, торгівлі й культури.

Отже, потреба дослідження тайванської проблеми залишається не реалізованою.

Тайванська проблема є на сьогодні однією з найбільш обговорюваних тем у світовій політичній спільноті, призвела до появи значного масиву аналітичної літератури. Залежність сучасного світу від проблем Близького Сходу дуже гостро відчуло світове співтовариство вже на початку ХХІ

століття. Низка воєнно-політичних криз, що охопила регіон у перші роки нового століття, доповнює тезу про важливість та необхідність вивчення і дослідження історії країн Близького та Середнього Сходу.

Загальний стан історіографії дослідження характеризується відсутністю цілісних праць, присвячених аналізу впливу “тайванської проблеми” на політику США щодо китайсько-американських відносин у 1949 – 1972 рр.

У сучасній українській історіографії з’явилася низка досліджень, що присвячені ретроспективному аналізу політичних джерел тайванської проблеми, її значення в структурі взаємовідносин Азіатсько-Тихоокеанського регіону, висвітленню факторів впливу на еволюцію системи міжнародних відносин у регіоні та аналізу перспектив і моделей розвитку об’єднавчого процесу КНР–Тайвань. Насамперед це праці С.О. Шергіна, О.Г. Івченка, В. Стадниченка [17], Б.М. Гончара, Є.Є. Камінського, С.В. Проня [16], О.В. Шевчука, С.О. Нікішенка [13], Л.Ф. Гайдукова [9], Г.М. Перепелиці, Л.О. Лещенка, спільна монографія О.А. Коппель та О.С. Пархомчук. Кандидат історичних наук Макар Анатолійович Таран здійснив усебічний та критичний аналіз “тайванської проблеми” в регіональній політиці США в Східній Азії та в контексті відносин з КНР зокрема [18]. Олександр Вікторович Набока займався вивченням Тайваню та політикою Великобританії на Далекому Сході [12].

Розробка тайванської проблематики українськими вченими репрезентована лише в працях вже вищезгаданого Л. Лещенка та С. Нікішенка

До спроб переоцінки в сучасній російській історіографії усталених стереотипів трактування проблем, пов’язаних із Тайванем, належать монографія Ю. Циганова та колективна робота “Современный Тайвань” (зокрема стаття З. Каткової), у яких розкривається значення “проблеми Тайваню” в системі відносин у Східній Азії. Основні проблеми китайсько-тайванських відносин стали об’єктом дискусій на російсько-китайській науковій конференції в Москві у квітні 1997 р.

Українські вчені, як і їхні колеги близького зарубіжжя, приділяють достатньо уваги дослідженню тайванського питання. За роки незалежності в Україні передусім поширилися комплексні дослідження міжнародної системи підтримання миру й, особливо, проблем розвитку взаємовпливу регіональних та міжнародних відносин в умовах постбіполярності світу (П. Петрів) [14].

Російська література з тайванської проблеми й політики США щодо Тайваню більш численна, ніж українська. Перші два десятиліття існування тайванської проблеми (1950-і – 1960-і рр.) ця тема перебувала в СРСР під фактичною забороною. У рамках офіційної ідеології Тайвань розглядався як “невід’ємна територія Китаю”, і цей принцип виявлявся сильнішим за

об'єктивну реальність – фактичній відособленості Тайваню під владою Чан Кайши. Ученим було заборонено досліджувати “те, чого немає”, утверджувалося, що Тайвань не потребує спеціального вивчення – тільки як частина Китаю. У результаті аж до кінця 1960-х рр. у СРСР не з'явилося жодної наукової праці, присвяченої вивченню якого-небудь аспекта тайванської проблеми. Було опубліковано лише декілька брошур відверто пропагандистської спрямованості.

Після 1960-х р. “інформаційна блокада” навколо Тайваню почала помалу руйнуватися, впродовж наступних двох десятиліть у СРСР вийшло декілька спеціальних монографій з тайванської проблеми: (В.Н. Баришніков [6], Г.І. Арсеньева [2], Д.Т. Капустін [10]), було захищено декілька кандидатських дисертацій (В.А. Шнейдер [21], Є.Г. Міроненков [11]). Після 1979 р., коли сталося офіційне визнання КНР Сполученими Штатами, інтерес до ситуації навколо Тайваню посилювався, що втілювалося в публікації серії статей у наукових журналах (І. Алексєєв, Ф. Миколаїв [1], В.Н. Баришніков [4], С.Н. Гончаров [5], Н.В. Васильєв, Є.Г. Міроненков [8], В. Петухов [15]).

Але ті праці, у яких тайванська проблема розглядалася найменш ідеалізовано, натрапляли на найбільші перешкоди на шляху до читача. Монографії В.Н. Баришнікова і Г.І. Арсеньевої вийшли мізерними накладками й були помічені грифом “для службового користування”.

Міжнародний політичний розвиток у 60 – 70-х роках був позначений налагодженням політичного діалогу між Радянським Союзом та Сполученими Штатами Америки. Суперництво за світове лідерство перейшло з площини жорстокого політичного протистояння між Сходом та Заходом у площину процесу політичних переговорів, суперництва двох економічних систем та культурного співробітництва. Одночасно посилюється “регіональне протистояння” в різних частинах світу, внаслідок цього відбулася зміна акцентів в історичних дослідженнях, до наукового обігу було введено широке коло нових джерельних матеріалів, розширився спектр досліджуваних питань, що зумовило певні зміни в трактуванні концептуальних засад зовнішньополітичного курсу США.

Зазначені тенденції знайшли своє розкриття в тогочасних фундаментальних працях радянських істориків М.С. Капіци, С. Сергійчука, В.В. Кузьміна і В.Б. Воронцова

Системний аналіз тайванського досвіду з реформування політичної та економічної системи суспільства є предметом наукової уваги російських дослідників А.В. Островського, К.А. Єгорова, Л.М. Гудошнікова.

Окремим напрямом дослідження науковців на сучасному етапі політичного розвитку стали можливі перспективи співробітництва між Росією і Тайванем. Ці питання є об'єктом уваги Ю.В. Циганова, А.Г. Ларіна, П.М. Іванова.

Сюжети, пов'язані з тайванською проблемою, з'явилися в 1990-і рр. у загальних працях, присвячених розвитку відносин між США і КНР (А.Д. Богатуров [7], Р.І. Чуфрін [3], А.Г. Яковлев [22]), дослідженнях китайсько-тайванських і російсько-тайванських домовленостей та протиріч (Ю.М. Галенович, Є.П. Бажанов). Ю.В. Циганов є автором дослідження про роль Тайваню в структурі регіональної безпеки Східної Азії [19].

Дослідження політики США стосовно тайванської проблеми є сьогодні актуальним науковим завданням. Це пояснюється не лише гострою практичною необхідністю способів розв'язання тайванської проблеми, але й теоретичною важливістю розгляду цього аспекту американської зовнішньополітичної поведінки. Дослідженням цієї проблематики успішно займаються російські вчені, особливо І.О. Цветков, який виявив й охарактеризував основні етапи розвитку тайванської політики США в роки "холодної війни".

У публікаціях американських політологів Дж. А. Кохена, Е. Рейвенала, М. Мейшера, М. Оксенберга, Р. Мак-Фаркара, спільній монографії В. Кінтера й Дж. Коппера розглядаються внутрішньополітичні чинники, які зумовили затвердження в зовнішній політиці США концепції про загрозу Китаю американським стратегічним інтересам і збереження Тайваню як одного з опорних пунктів системи національної безпеки США в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

У подальшому аналіз перспектив розвитку військово-політичного співробітництва США – КНР і впливу тайванського фактора на конструкцію американсько-китайських та регіональних взаємовідносин розглядається в працях Х. Хардінга, Г. Гасса.

Американсько-англійські політологи дотримуються тієї думки, що процес трансформації системи безпеки АТР на рубежі ХХ – ХХІ ст., спричинений реформуванням механізму міжнародних відносин на глобальному рівні, матиме як негативні, так і позитивні наслідки для стратегічних інтересів США в регіоні. Окремі аспекти цього аналізу знайшли своє розкриття в працях Дж. Фербенка, Дж. Блюма, Д. Лемптона, З. Бжезинського. Праця О.В. Шевчука [20] присвячена детальному розгляду тайванської проблеми в працях Дж. Фербенка. Про історію Руху за незалежність Тайваню написані праці таких учених, як Д. Мендел, І. Бурума, К. Кросс [23].

До числа документів, у яких викладено стратегічні пріоритети політики США, належать: "Закон про відносини з Тайванем", підписаний президентом Дж. Картером у квітні 1979 і доповіді міністерства оборони США "Американська стратегія безпеки регіону Східної Азії та Тихого океану" та "Ситуація з безпеки в Тайванській протоці" від 1 лютого 1999 року. Останні два документи поруч із проектом "Закону щодо посилення

безпеки Тайваню” за 1999 рік, уперше введено в науковий обіг. Проаналізовано комплекс обставин, які вплинули на їхній зміст.

Опубліковані збірники документів містять матеріали зустрічей на вищому рівні, тексти договорів, стенограми слухань у Конгресі, присвячених Тайваню, низку дипломатичних документів, датованих періодом 1950 – 1980-х років. У них чітко простежується еволюція підходів офіційного Вашингтона щодо місця та ролі Тайваню в зовнішній політиці США.

В офіційній зарубіжній історіографії деякі автори підкреслюють залежність безпеки в Тайванській протоці від послідовності Вашингтона в забезпеченні безпеки Тайваню. Багато вчених як істориків, так і юристів, розглядають проблеми міжнародного статусу Тайваню, входження Тайваню до міжнародних організацій і ООН, відносин із Китаєм тощо з урахуванням різних підходів та напрямків шкіл міжнародного права.

На сьогодні нового розмаху набула проблема продажу американської зброї Тайваню у взаємостосунках між Вашингтоном, Пекіном і Тайбеєм. З дослідників, які займаються розглядом цього питання, автор виділяє Д. Макларена та Ч. Ліня. Політика Сполучених Штатів, як одна з основ військово-стратегічної стабільності в Тайванській протоці, досліджувалася, зокрема, у статті тайванських учених Ц. Су та Ц. Лінь. У ній особливий акцент робиться на наслідках для безпеки Тайваню посилення воєнного потенціалу КНР. Пекінські ж спеціалісти, зокрема Ц. Чень із Шанхайського інституту міжнародних досліджень, пов’язують стабільність у відносинах між Вашингтоном, Пекіном і Тайбеєм насамперед із дотриманням усіма сторонами принципу “одного Китаю”, тобто визнання уряду в Пекіні, як такого, який має виняткову легітимність у представленні інтересів китайського народу на міжнародній арені, що заперечувало б претензії Тайваню на статус держави.

Зрозуміло, що тільки цим колом названих джерел повне висвітлення проблеми тайванського питання та політики США в АТР не може вичерпуватися. Однак, перелічена науково-методична література дає змогу в більш ніж потрібному обсязі дослідити проблему й ознайомитися з можливими способами її розв’язання в майбутньому, що, звичайно, не може бути обмеженням для нових наукових досліджень.

Завдяки американській допомозі Китайській Республіці удалося вижити на Тайвані, а потім перетворитися на квітучу державу де-факто, з розвиненою економікою і демократичною політичною системою. Навіть сьогодні позиція США й надалі рішуче впливає на розвиток відносин між КНР і Тайванем. Із моменту виникнення тайванська проблема вийшла за рамки регіонального конфлікту й набула ширшого, глобальнішого значення. Це було пов’язано із залученням до протистояння Пекіна і Тайбея третьої особи – Сполучених Штатів Америки. Сприйняття Вашингтоном

КНР як стратегічного партнера й водночас як можливого геополітичного конкурента обумовили зацікавленість Сполучених Штатів у збереженні Тайваню як вагомого чинника балансу сил регіональної системи, насамперед як силової та ідеологічної протизваги збільшенню воєнної та політичної ваги Пекіна в регіоні.

Хоча тайванська проблема виникла в розпал “холодної війни” і якоюсь мірою була її породженням, вона не зникла після того, як протистояння двох наддержав відійшло в минуле. У 1990-і рр. ситуація в Тайванській протоці знову загострилася, і в ході кризи 1995 – 1996 рр., як і сорок років тому, Китай і Тайвань балансували на межі військового конфлікту. Сьогодні, незважаючи на переговори, що поновилися, ситуація залишається складною, на острові й на материкку займаються нарощуванням свого бойового потенціалу, Пекін відмовляється формально відкинути можливість застосування сили відносно Тайваню.

Отже, джерельна база та історіографія теми дослідження є досить багатю. Українські вчені менше розглядають тайванське питання, але навіть для такої далекої для нашої країни проблеми вона на достатньому рівні проаналізована в працях вітчизняних дослідників. В офіційній російській історіографії тайванській проблемі та відносинам США – КНР присвячено велику кількість науково-методичної літератури. Найбільш розроблена тайванська проблема в західній історіографії. Через свою причетність до загострення відносин Пекін – Тайбей американці краще знаються на тайванському питанні. На думку автора статті, й ураховуючи широке коло фактичного матеріалу, проблема цікава й заслуговує на ґрунтовне вивчення та зважений науковий підхід, передусім в Україні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев И., Николаев Ф. О проблеме Тайваня в американо-китайских связях // *Международная жизнь*. – 1984. – №5. – С.35 – 41.
2. Арсеньева Г.И. Тайвань и политика Пекина, Вашингтона и Токио (60-е–70-е гг.). – М., 1976.
3. АСЕАН в системе международных политических отношений / Отв. ред. Г.И. Чуфрин и др. – М., 1993.
4. Барышников В.Н. Американская политика вооружения тайваньского режима // *Проблемы Дальнего Востока*. – 1983. – №1. – С.51 – 61.
5. Барышников В.Н., Гончаров С.Н. К вопросу о воссоединении Тайваня с КНР // *Проблемы Дальнего Востока*. – 1984. – №3. – С. 76-87.
6. Барышников В. Н. Тайваньский вопрос в китайско-американских отношениях (1949 – 1958). – М., 1969.
7. Богатуров А.Д. Великие державы на Тихом океане. – М., 1997.
8. Васильев Н.В., Мироненков Е.Г. Тайваньский фактор в американо-китайских отношениях // *Проблемы Дальнего Востока*. – 1985. – №2. – С. 58 – 64.
9. Гайдуков Л.Ф., Сін Лі. Основна на сьогодні тенденція. Українсько-китайські відносини: історія, сьогодення, перспективи // *Політика і час*. – 001. – № 7. – С. 57 – 61.
10. Капустин Д.Т. Тайвань и Южная Корея в китайско-американских отношениях. – М., 1980.

11. Мироненко Е.Г. Тайваньський фактор в американо-китайських отношениях (1972 – 1984). Автореферат диссертации на соискание степени кандидата исторических наук. – М., 1985.
12. Набока О.В. Тайвань та політика Великобританії на Далекому Сході в 20-х – 90-х роках ХІХ століття: Дис... канд. іст. наук: 07.00.02 / Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка – Луганськ, 2006. – 186 с. – Бібліогр.: С. 163 – 186.
13. Нікішенко С.О. Україна – Китай: стелися, шовковий шлях // Віче. – 1997. – № 4. – С. 134 – 142.
14. Петрів П. Новий президент Тайваню // Демократична Україна. – 2008. – 4 квіт. – С. 5.
15. Петухов В. США против воссоединения Тайваня с КНР // Азия и Африка сегодня, 1988, №9; Петухов В. Тайвань и политика США в Восточной Азии // Проблемы Дальнего Востока. – 1987. – №5. – С. 71 – 78.
16. Пронь С. В. Новейшая история стран Азии и Африки, 1917–1994 годы: Курс лекций. – Николаев, 1995. – С. 157.
17. Стадниченко В. Тайвань: крок у ХХІ вік. Журналістські записки на рисовому папері. – К.: ХХ вік – Україна, 1998. – 238 с.
18. Таран М. А. “Тайванська проблема” в зовнішній політиці США в 1990-і рр.: Дис. канд. іст. наук: 07.00.02 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 210 с. – Бібліогр.: С. 178 – 210.
19. Цыганов Ю. В. Тайвань в структуре региональной безопасности Восточной Азии. – М.: Academia, 1999. – 152 с.
20. Шевчук О. В. Тайванська проблема в працях американського дослідника Джона Фербенка // Збірник наукових праць “Південний архів” (Історичні науки). – Випуск І. – Херсон, 1999. – С. 77 – 81.
21. Шнейдер В.А. Проблема Тайваня в политике США в отношении Китая (1949 – 1971). Автореферат диссертации на соискание степени кандидата исторических наук. – М., 1971.
22. Яковлев А. Г. Международно-политическая стабильность в АТР и Китай // Проблемы Дальнего Востока. – 1995. – № 5. – С. 3 – 9.
23. Buruma I. Taiwan's new nationalists // Foreign Affairs. July/August, 1996; Cross C. Taipei's identity crisis // Foreign Policy. No.51, Summer 1983.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Мельніченко Валерія Валеріївна – аспірантка кафедри всесвітньої історії Чорноморського державного університету ім. Петра Могили.

Наукові інтереси: “тайванська проблема” в міжнародних відносинах, китайсько-американські відносини.